

Първа тема

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРАВОТО НА ЕС

Коментар на автора

В настоящата тема са изложени основните понятия, които трябва да усвоите по време на своето обучение и подготовка по дисциплината „Право на Европейския съюз“.

Разгледани са понятията: право на ЕС, същност на прякото действие на правото на ЕС, върховенство на правото на ЕС, отговорност за вреди, която носят държавите членки. Представена е правна уредба, която представлява обстоен преглед на ключовите разпоредби, засягащи конкретната тема. Включена е и съдебна практика, съдържаща подробен анализ на изложените дела. В края на темата можете да проверите своите знания, като отговорите на въпросите със свободен отговор и на тестовите въпроси след тях с цел самоподготовка за предстоящия изпит. Не забравяйте, че помагалото е допълнителен източник, ще Ви е от помощ по време на Вашето обучение, но не може да замести основната и вече утвърдена литература, посочена във Вашия конспект по право на Европейския съюз.

От тази тема ще научите повече за:

1. Възникването и развитието на правото на ЕС.
  - 1.1. Правната природа на ЕС.
2. Същността на ПЕС.
  - 2.1. Ролята на принципите на ПЕС.
  - 2.2. Прякото приложение и директния ефект на правото на ЕС.
  - 2.3. Принципа на върховенство (примата) на правото на ЕС.
  - 2.4. Принципа на отговорността на държавата.
3. Съотношението между ПЕС и правните системи на държавите членки.

Основни понятия

- **Право на ЕС:** съдържа правила за поведение, които имат задължителен характер за държавите членки в рамките на ЕС, и формира наднационален правов ред, който действа на територията на тези държави;

- **Пряко действие на правото на ЕС:** възможност на лицата да търсят защита срещу нарушените си права пред националните им юрисдикции. Може да бъде вертикално или хоризонтално. В първия случай се търси защита заради нарушение, извършено от държава, а във втория нарушението е резултат от актове на други физически или юридически лица.

- **Върховенство на правото на ЕС:** в случай на противоречие между вътрешното право на държава членка и правото на ЕС приमत има второто.

- Държавите членки носят **отговорност за вреди**, причинени на частноправни субекти, ако са вследствие на нарушение на правото на ЕС. Нарушението може да бъде извършено чрез действие или бездействие, както и в случай на неизпълнение на задължение за транспониране на конкретна норма. В това се изразява т.нар. принцип на отговорността на държавата.

Правна уредба

Чл. 30 от Договора от Лисабон

Чл. 3, параграф 5 от Договора за Европейския съюз: В отношенията си с останалата част от света Съюзът утвърждава и насърчава своите ценности и интереси и допринася за защитата на своите граждани. Той допринася за мира, сигурността, устойчивото развитие на планетата, солидарността и взаимното уважение между народите, свободната и справедлива търговия, премахването на бедността и защитата на правата на човека и в частност тези на детето, както и за стриктното спазване и развитието на международното право и по-специално зачитането на принципите на Устава на Организацията на обединените нации.

Чл. 4, ал. 3 от ДЕС: По силата на принципа на лоялното сътрудничество, Съюзът и държавите членки при пълно взаимно зачитане си съдействат при изпълнението на задачите, произтичащи от договорите. Държавите членки вземат всички общи или специални мерки, необходими за гарантиране на изпълнението на задълженията, произтичащи от договорите или от актовете на институциите на Съюза. Държавите членки съдействат на Съюза при изпълнението на неговите задачи и се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на целите на Съюза.

Чл. 288 от ДФЕС: С оглед на упражняването на областите на компетентност на Съюза институциите приемат регламенти, директиви, решения, препоръки и становища. Регламентът е акт с общо приложение. Той е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави членки. Директивата е акт, който обвързва по отношение на постигането на даден резултат от държавите членки, до която е адресиран, като оставя на националните власти свобода при избора на формата и средствата за постигане на този резултат. Решението е задължително в своята цялост. Когато решението посочва адресати, то е задължително само за тях. Препоръките и становищата нямат задължителен характер.

Съдебна практика

1. Judgment of the Court of 5 February 1963
NV Algemene Transport – en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration
Reference for a preliminary ruling: Tarifcommissie – Netherlands.
Case 26-62
ECLI identifier: **ECLI:EU:C:1963:1**
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026>